DEFINIȚIA ȘI ELEMENTELE DEFINITORII ALE CONTRACTULUI DE TRANZACȚE EXTRAJUDICIARĂ

THE DEFINITION AND DEFINING ELEMENTS OF THE OUT-OF-COURT SETTLEMENT AGREEMENT

CZU: 347.421:347.44(478)

Iulia FURTUNĂ
Universitatea de Stat din Moldova
https://orcid.org/0009-0003-7271-4061
E-mail: iuliafurtuna@yahoo.com

Rezumat. *Tranzacția extrajudiciară este definită de legislația civilă a Republicii Moldova ca fiind un contract civil, prin care părțile au prevenit un proces ce putea să înceapă sau, deși tranzacționează asupra unui proces în desfășurare, nu o prezintă instanței de judecată sau arbitrale competente pentru confirmare. Din definiția legală, completată prin intervenția sistemică a doctrinarilor dreptului civil, se desprind elementele definitorii ale acestui contract, care presupun existența sau iminența unui proces și intenția părților de a-l preveni sau înceta (total sau parțial) prin agrearea de concesii reciproce.*

Cuvinte cheie*: tranzacția extrajudiciară, soluționare amiabilă a litigiilor, drept litigios sau incert, concesii reciproce, contract civil.*

Abstract. *Out-of-court settlement is defined by the laws of the Republic of Moldova as being a civil law contract, by which the parties have prevented a lawsuit that might commence or, although they settle an ongoing lawsuit, do not submit it to the competent court or arbitral tribunal for confirmation. The legal definition, supplemented by systematic contribution of the civil law scholars, outlines the defining elements of this agreement: it involves a dispute - either ongoing or likely to arise - and the parties' intention to resolve or avoid it by agreeing upon mutual concessions.*

Keywords*: out-of-court settlement, amiable resolution of disputes, disputed or uncertain right, mutual concessions, civil law contract.*

Introducere

Litigiile constituie ipoteza de lucru a reglementărilor în dreptul civil. Legiuitorul soluționează conflictele dintre interesele contradictorii ale subiecților de drept, prin stabilirea de norme juridice. După cum s-a observat, „normele juridice stabilesc gradul de prioritate dintre diferitele interese care aparțin diferitor protagoniști ai vieții dreptului; uneori, dreptul stabilește că, în caz de conflict, interesul lui A prevalează asupra celui al lui B" [1]. Dacă aceste norme juridice nu sunt respectate benevol, apare un litigiu, iar partea îndreptățită poate recurge la calea judiciară de soluționare.

Reglementările legale, însă, întotdeauna a încurajat soluționarea amiabilă a litigiilor. Or, se consideră că „părțile sunt de fapt cei mai buni judecători ai intereselor lor, astfel încât ar trebui să încerce, în primul rând, o soluționare amiabilă a diferendului lor și doar în situația în care aceste lucru nu este posibil, să apeleze la instanța de judecată" [2, p.2].

În acest context, introducerea în materia tranzacției extrajudiciare, și anume, prin definirea și identificarea riguroasă a elementelor sale definitorii, constituie un demers esențial pentru a înțelege pe deplin și valorifica în mod eficient scopul acestui contract civil.

Actualitatea și importanța tranzacției extrajudiciare în epoca contemporană nu pot fi subestimate, având în vedere capacitatea acestui contract civil de soluționare amiabilă a litigiilor de a economisi timp și resurse, atât pentru părțile implicate, cât și pentru sistemul judiciar suprasolicitat.

Reglementarea tranzacției a evoluat de-a lungul timpului în concordanță cu evoluția relațiilor sociale și progresul tehnologic, fiind determinată de tendința globală de a valorifica mecanismele alternative de soluționare a disputelor, într-un efort de a descongestiona instanțele de judecată și de a oferi părților soluții mai rapide, mai puțin costisitoare și mai puțin antagoniste pentru rezolvarea confidențială a divergențelor.

Definiția contractului de tranzacție extrajudiciară

Începând cu 12.06.2003, când a intrat în vigoare Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002 (art. 1331) [3], tranzacția este definită ca un contract prin care părțile previn un proces ce poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultățile ce apar în procesul executării unei hotărâri judecătorești. La acea etapă legislația civilă din Republica Moldova era considerată cea mai performantă la capitolul reglementării tranzacției, țara noastră fiind singura din spațiul ex-sovietic în care tranzacția era reglementată de normele dreptului civil [4, p.69].

La 1.03.2019, tranzacția extrajudiciară a fost consfințită *expressis verbis* în art. 1919 alin. (2) din Codul civil al Republicii Moldova, ca efect al Legii nr. 133/2018 privind modernizarea Codului civil. Pentru prima dată a fost efectuată o distincție clară între tranzacția judiciară și tranzacția extrajudiciară, ultima fiind reglementată ca o varietate a tranzacției, și anume contractul prin care părțile au prevenit un proces ce putea să înceapă sau, deși tranzacționează asupra unui proces în desfășurare, nu o prezintă instanței de judecată sau arbitrale competente pentru confirmare.

Doctrina dreptului civil conturează o accepțiune mai extinsă a contractului de tranzacție, definindu-l nu doar prin scopul său de prevenire sau stingere a litigiilor, ci și prin condiția existenței concesiilor reciproce dintre părți, ca expresie a echilibrului și compromisului contractual.

În tratatele doctrinare românești de referință, contractul de tranzacție este definit ca un acord de voință între două sau mai multe părți, în scopul prevenirii sau stin-

gerii unui litigiu existent sau iminent, prin concesii reciproce. Concesiile reciproce pot consta în renunțări, recunoașteri sau transferuri de drepturi, iar scopul principal constă în soluționarea amiabilă a conflictului fără intervenția instanței de judecată. Această definiție este susținută de autori precum Francisc Deak [5, p.606], Eugeniu Safta-Romano [6, p.307] și Camelia Toader [7, p.301].

Doctrina internațională definește similar tranzacția, accentul fiind pus pe scopul, reciprocitatea și autonomia sa. În opinia doctrinarului francez Thibierge [8, nr. 1] „în drept, tranzacția nu are sensul pe care i-l atribuie limbajul cotidian. În timp ce comercialul îl vede ca pe un fel de contract, juristul preferă să definească acest contract special ca un contract sinalagmatic în termenii căruia părțile convin asupra concesiilor reciproce, pentru a pune capăt unui proces sau pentru a evita unul". Tranzacției îi este atribuit un loc particular în cadrul contractelor, deoarece exprimă voința părților de a pune capăt unei contestații deja născute sau de a o preveni pe aceea care este pe cale să se nască și nu pe finalitatea de a asigura circulația averilor, exploatarea unui bun sau serviciu [9, p.557].

Potrivit unei definiții doctrinare centrate exclusiv pe scopul tranzacției, aceasta „reprezintă un instrument eficient pentru depășirea dificultăților și rezolvarea conflictelor dintre părți, pe de o parte, iar pe de altă parte – temei de încetare a procesului civil [10, p.169]. Într-o altă accepțiune [11, p.2] tranzacția extrajudiciară reprezintă acordul care „își propune să prevină sau să pună capăt incertitudinii sau litigiului prin mijloace contractuale, fără intervenția unei instanțe judecătorești".

În literatura de specialitate autohtonă, tranzacția este definită de autorul Iurie Mihalache ca „o judecată privată a litigiului, făcută chiar de părțile implicate în conflict" [12, p.13]. Cercetătoarea Alina Gaja consideră că definiția legală a tranzacției din art. 1917 alin. (1) din Codul civil este incompletă, propunând, de *lege ferenda,* includerea concesiilor reciproce ale părților în textul dat pentru a atrage atenția asupra acestui element determinant al contractului de tranzacție [13, p.111].

Legislațiile altor state se aliniază direcției doctrinare a dreptului civil și includ elementul concesiilor reciproce în definiția contractului de tranzacție, evidențiind, astfel, natura sa esențial compromisorie. Conform art. 1965 din Codul civil al Italiei [14], tranzacția (*transazione*) este „un contract prin care părțile, prin acordarea de concesii reciproce, pun capăt unui litigiu existent sau previn un litigiu care ar putea apărea între ele", iar art. 2044 din Codul civil al Franței [15] definește tranzacția (*la transaction*) ca fiind un „un contract prin care părțile, prin concesii reciproce, rezolvă o dispută existentă sau previn o dispută viitoare".

În Germania definiția legală a tranzacției (*Vergleich*) include, de asemenea, concesiile reciproce pentru soluționarea litigiului sau incertitudinii părților cu privire la un raport juridic în § 779 al Codului civil german [16], aceeași abordare regăsindu-se și în noul Codul civil al României [17], care la art. 2.267 alin. (1) prevede că „tranzacția este contractul prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza

executării silite, prin concesii sau renunțări reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la una la cealaltă".

Elemente definitorii ale tranzacției extrajudiciare

Din definiția legală, completată prin intervenția sistemică a doctrinarilor dreptului civil, se desprind elementele definitorii ale tranzacției extrajudiciare, care subliniază fizionomia juridică și deosebesc acest contract civil de alte instituții similare.

Astfel, tranzacția extrajudiciară presupune: iminența sau existența unui proces, intenția părților de a tranzacționa pentru a preveni sau înceta (total sau parțial) un asemenea proces și, potrivit exigențelor consacrate în doctrină, prezența concesiilor reciproce.

Referitor la primul element definitoriu al tranzacției extrajudiciare, doctrina franceză susține că „litigiul se află în inima tranzacției" [9, p.558], iar existența unui litigiu, indiferent că deja a evoluat într-un proces de judecată inițiat sau încă rămâne un litigiu judiciar, singura care permite calificarea unui contract drept tranzacție, trebuie să fie reală; pretențiile opuse ale părților au trebuit să se exprime și trebuie să fie serioase. Potrivit acelorași autori, dreptul care este obiect al contestației – actuale sau viitoare – trebuie să fie un drept litigios actual.

În continuarea acestui argument, doctrinarii români [18, p.158] consideră că dreptul litigios sau îndoielnic (*res litigiosa et dubia*) trebuie să existe, cel puțin, în concepția părților și să fie de natură de a da naștere unui proces. Or, „în contextul în care litigiul poartă asupra existenței ori întinderii unui drept, este necesar ca fiecare din părți să îl perceapă ca făcând obiectul unei dispute, pentru ca tranzacția să fie încheiată cu intenția de a pune capăt aceste dispute" [19, p.294]. Se cere, așadar, un *animus* al ambelor părți, iar nu doar a uneia dintre ele.

Legislația civilă reglementează noțiunea de drept litigios, subliniind, de asemenea, caracterul său contestabil, exprimat printr-o divergență între părți referitor la existența, întinderea ori modalitatea de exercitare a dreptului respectiv. În acest sens, art. 1153 din Codul civil al Republicii Moldova prevede că un „drept este litigios în cazul în care este incert, contestat sau contestabil de debitor sau în cazul în care a fost intentată o acțiune ori se poate prezuma că acțiunea va fi necesară".

Deci, dreptul litigios presupune, în mod necesar, existența unei controverse reale sau potențiale între părți, manifestată printr-o percepție subiectivă a acestora asupra incertitudinii sau contestabilității dreptului, chiar și în absența unei proceduri judiciare formale.

În ambele sale varietăți, fie că este vorba despre prevenirea unui proces, fie că părțile tranzacționează asupra unui proces în desfășurare, contractul de tranzacție va înlătura caracterul litigios al dreptului subiectiv, convertindu-l într-un drept cert și necontestabil. În consecință, părțile vor fi lipsite de prerogativa urmăririi și executării sale silite în viitor.

Analiza comparativă a definiției legale și doctrinare a tranzacției relevă o divergență terminologică în ceea ce privește primul să element definitoriu și anume: existența unui „proces" și, respectiv, „litigiu", care este prevenit sau încetat prin acordul de voință al părților litigante. Distincția dintre acești doi termeni, precum și alții asemenea (i.e. conflict, divergență, dispută, pretenție, etc.), folosiți la definirea contractului de tranzacție, merită clarificată, mai ales că, pentru definiția legală, este relevant anume termenul de „proces".

Semantic, litigiul exprimă existența unui conflict juridic de drept material între două sau mai multe părți. Acestea generează iminența unei acțiuni în instanță. Procesul, însă, presupune formalizarea acestui conflict prin sesizarea instanței competente. În consecință, el devine obiect al unei proceduri judiciare contencioase sau arbitrale. Pentru definirea tranzacției extrajudiciare din această perspectivă, împărtășim opinia autorului francez Boyer, potrivit căruia „de fiecare dată când existența dreptului la acțiune va face posibil un proces, tranzacția va fi posibilă; de fiecare dată când, dintr-un motiv oarecare, dreptul la acțiune nu le este acordat părților, n-ar putea avea loc nici tranzacția" [20, p.45]. În terminologia dreptului procesual autohton, avem în vedere întrunirea premiselor de existență a dreptului la acțiune, iar nu a condițiilor de exercitare a dreptului la acțiune (de exemplu, nu se cere epuizarea unei proceduri prealabile, a unei medieri, eventual impuse de lege, înainte de a putea încheia o tranzacție judiciară).

Un alt element definitoriu al tranzacției judiciare constă în efectul său extinctiv realizat prin intenția părților de pune capăt litigiului existent. Ne vom referi la însăși terminologia cuvântului „tranzacție", care provine din latinescul *transactio*, *transactionis.* El derivă de la verbul *transigere*, format din: *trans-* (dincolo, peste) și *agere* (a face, a acționa, a conduce) și înseamnă, literalmente, „a duce la capăt", „a încheia" sau „a soluționa". De aici se trage înțelesul juridic actual - tranzacția pune capăt unui litigiu dintre părți [9, p.555]. Cele opt articole (1917-1925) ale Codului civil al Republicii Moldova, dedicate tranzacției, au fost concepute anume în spiritul de a înceta și evita (re)apariția unui proces de judecată sau arbitral.

Contractul de tranzacție extrajudiciară intervine, de regulă, în faza anterioară declanșării procesului, având ca efect stingerea litigiului pe cale amiabilă, excluzând nevoia sesizării instanței de judecată sau arbitrale pentru a tranșa litigiul. Ca urmare, o asemenea tranzacție va „stinge în mod irevocabil dreptul la acțiune al părților privind acea pretenție" [21, p. 33]. Înțelegem, totuși, că efectul extinctiv al tranzacției extrajudiciare se referă exclusiv la dreptul material la acțiune al părților, or, potrivit art. 5 alin. (3) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: [22] „renunțarea uneia dintre părți la dreptul de a se adresa în judecată prin încheierea în prealabil a unei convenții nu are efect juridic, cu excepția cazurilor de încheiere, în condițiile legii, a unei convenții arbitrale".

Așadar, dreptul procedural la acțiune nu poate fi supus excluderii sau renunțării printr-o convenție prealabilă dintre părți, alta decât cea arbitrală. Totuși, depunerea

unei acțiuni în instanță care nesocotește condițiile unei tranzacții extrajudiciare ar trebuie calificată drept o neexecutare a obligației de către partea reclamantă și ar trebui să îndreptățească cealaltă parte la remediile prevăzute de art. 901 și urm. din Codul civil al Republicii Moldova.

Impactul tranzacției extrajudiciare asupra unui proces în desfășurare depinde de acțiunile procedurale convenite de părți cu privire la soarta de mai departe a unui asemenea proces, care pot decide fie să prezinte tranzacția pentru confirmare de către instanță, fie ca reclamantul să renunțe la pretențiile din acțiune; ambele opțiuni determinând încetarea procesului în modul corespunzător.

De regulă, prin tranzacție, părțile „convin asupra tuturor împrejurărilor ce constituie obiectul litigiului" [23, p. 936], situație ce justifică încetarea totală a procesului. În rezultat, părțile pot recurge la prezentarea tranzacției în instanță pentru confirmare. În acest caz, tranzacția extrajudiciară va deveni tranzacție judiciară potrivit art. 1919 alin. (2) din Codul civil al Republicii Moldova. Aceasta va determina încetarea procesul în conformitate cu art. 60 alin. (1), art. 212 alin. (5) și art. 265 lit. d) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova și va fi dispusă în baza unei încheieri judecătorești care va conține toate condițiile tranzacției [24].

Conform doctrinei procesului civil [25, p.656], instanța nu va putea cenzura voința părților de a stinge, într-un anumit mod, litigiul dintre ele, însă este datoare să verifice dacă tranzacția, așa cum este întocmită, exprimă voința părților și pune, într-adevăr, capăt litigiului.

Similar procesului judiciar, confirmarea tranzacției de către un tribunal arbitral [26, art.28 și 27, art.30] duce la încetarea procedurii în temeiul unei hotărâri, conform condițiilor convenite între părți.

Dacă părțile decid să convertească tranzacția extrajudiciară în tranzacție judiciară, pentru a înceta un proces în desfășurare, acestea urmează să țină cont de practica judiciară aplicabilă și să evite, în textul contractului, formularea concesiilor care depășesc sau nu au legătură cu pretențiile deferite judecății. Un exemplu ilustrativ în această privință este cauză civilă nr. 2ra-1407/22 [28], în care Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a refuzat să confirme tranzacția dintre părți, deoarece obiectul acesteia nu se referea la pretențiile din acțiune, constatând că „terenurile agricole ce constituie obiect al litigiului, nu sunt obiect al tranzacției anexate la cerere, și contractele de vânzare-cumpărare, anularea cărora se solicită, nu se regăsesc printre cele menționate în tranzacție".

Părțile pot alege, totuși, să nu prezinte tranzacția extrajudiciară pentru confirmarea instanței, mai ales în situația în care concesiile acestora depășesc obiectul litigiului, dar să înceteze procesul în desfășurare prin renunțarea reclamantului la acțiune. În ipoteza dată, renunțarea, pe plan procesual, de către o parte la acțiunea sa poate avea, astfel, drept contrapartidă o prestație străină litigiului [9, p.560].

În cadrul acestei analize, se impune și examinarea chestiunii dacă recunoaștere acțiunii de către pârât răspunde scopului extinctiv al tranzacției extrajudiciare.

Implicațiile procedurale ale renunțării reclamantului la acțiune diferă de cele ale recunoașterii acțiunii de pârât, deoarece, „dacă în primul caz procesul este încetat, atunci recunoașterea acțiunii de către pârât semnifică că ultimul recunoaște pretențiile material-juridice ale reclamantului și acest fapt se consemnează în procesul-verbal al ședinței judiciare sub semnătură, după care procesul continuă și se finalizează cu emiterea și pronunțarea unei hotărâri [29, pct.24]. În consecință, recunoașterea tuturor pretențiilor de către pârât nu este compatibilă cu trăsătura definitorie a tranzacției extrajudiciare - aceea de a înceta procesul - și, prin urmare, nu poate constitui, în sine, o concesie valabilă în sensul prevăzut de lege.

În practică, părțile pot ajunge la înțelegeri prin tranzacție extrajudiciară, în cadrul căreia pot renunța doar la anumite pretenții, fără a afecta întregul obiect al litigiului. Deși norma procedurală nu reglementează explicit renunțarea parțială la pretenții de către reclamant, practica judiciară unificată explică care sunt consecințele unei asemenea renunțări: „renunțarea la acțiune, ca și tranzacția, este un drept de dispoziție al părților. Astfel, reglementările procedurale în această materie sânt analogice celor explicate la încheierea unei tranzacții. Cu toate acestea, instanțele de judecată vor ține cont și de faptul că în cazul în care reclamantul înaintează mai multe pretenții și renunță doar la o parte din ele, instanța de judecată va continua examinarea cauzei în privința celora la care nu s-a renunțat și va înceta procesul în privința celorlalte” [29, pct.24]. Dacă prin tranzacția extrajudiciară părțile au soluționat doar o parte din obiectul neînțelegerii lor și au convenit ca reclamantul să renunțe doar la unele capete de cerere, procesul se va desfășura cu privire la pretențiile rămase. În acest caz, suntem în prezența unei tranzacții extrajudiciare care încetează parțial procesul.

În oricare dintre cele două opțiuni analizate pentru încetarea procesului în desfășurare, instanța de judecată va confirma tranzacția dintre părți sau va admite renunțare la acțiune de către reclamant doar în cazul în care aceste acte nu contravin legii și nu încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului. Această cerință este impusă de art. 60 alin. (5) din Codul de procedură civilă a Republicii Moldova și reprezintă controlul judiciar pentru asigurarea unui echilibru dintre libertatea părților de a dispune de proces și obligația instanței de a garanta respectarea legii.

Concesiile reciproce reprezintă al treilea element definitoriu al tranzacției extrajudiciare. Definiția legală a acestui contract este edificată pe cele două elemente definitorii ale iminenței sau existenței unui proces și pe intenția părților de a-l preveni sau înceta. Deși textul de lege nu face referire la concesiile reciproce, doctrina de specialitate studiată unanim afirmă că esența contractului de tranzacție rezidă anume în reciprocitate.

Se consideră că simpla renunțare sau recunoaștere a pretențiilor de către una din părți reprezintă un act unilateral, neobligând cu nimic cealaltă parte [30, pct.213]. Astfel, anume prin aceste concesii reciproce, tranzacția se deosebește de actul unilateral al recunoașterii sau renunțării la acțiune, toate având aceeași finalitate: stingerea

litigiului. Această abordare pare a fi prea categorică în procesele în care renunțarea la pretenții este reciprocă, iar părțile își asumă propriile cheltuieli de judecată. Practica judiciară confirmă pertinența acestei concluzii prin soluția Curții Supreme de Justiție [31] în cauza nr. 2ra-1867/21, în care s-a confirmat o asemenea tranzacție extrajudiciară dintre părți și s-a încetat procesul.

Concesiile sunt negociate de părți și pot include o varietate de avantaje, în special de natură patrimonială, cum ar fi: renunțarea sau transferul de drepturi de către o parte sau de către ambele, asumarea anumitor obligații financiare etc. De exemplu, în jurisprudența germană se califică contract de tranzacție și acordul de interpretare în temeiul căruia moștenitorii, ale căror interese sunt vizate de un testament, decid „să stabilească amiabil sensul anumitor dispoziții testamentare pentru precizia raporturilor succesorale izvorâte din această moștenire" [32, p.269-270]. Deci, concesiile reciproce pot consta și în interpretarea mutuală a unor prevederi pentru evitarea unor litigii aferente, fără a afecta și conținutul actului juridic respectiv.

Spre deosebire de tranzacția judiciară, concesiile părților din tranzacția extrajudiciară nu vor surmonta doar obiectul litigiului. Din acest punct de vedere, părțile beneficiază de o amplă autonomie de voință în negocierea și stabilirea termenilor tranzacției încheiate în afară instanței, sub rezerva a două limitări semnificative, care sunt reglementate de art. 1917 alin. (2) și 1918 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, și anume: capacitatea necesară de a dispune de obiectul tranzacției și interdicția de a tranzacționa cu privire la capacitatea persoanei sau la alte chestiuni care interesează ordinea publică.

Condiția esențială a concesiilor reciproce a fost analizată și de autorul francez Thibierge [8, nr.48], potrivit căruia „dacă tranzacția nu include concesii reciproce, deoarece una dintre părți (sau ambele) nu a renunțat la nimic sau nu și-a asumat un angajament serios, atunci contractul nu poate fi calificat drept tranzacție. Acesta trebuie apoi fie reclasificat (ca vânzare, ca renunțare, ca donație etc)." Din această afirmație poate deduce că, într-o tranzacție o parte acceptă limitări sau renunțări numai dacă cealaltă parte oferă avantaje pe măsură.

Doctrina românească se distinge printr-o abordare diferită la acest subiect, considerând că aceste concesii ale părților nu trebuie neapărat să fie de valoare egală, fiind „suficient că ele să fie comparabile (echivalente) în ochii părților" [18, p.159]. Prin urmare, anume părțile sunt cele care „consideră" că avantajul este echivalent atunci când decid să previnã sau să înceteze un proces printr-o tranzacție extrajudiciară, preferând certitudinea unui acord în locul incertitudinii unui proces judiciar, poziție la care ne subscriem în totalitate.

Concluzii

Celebrul dicton al lui Honoré de Balzac: „*un mauvais arrangement vaut mieux qu'un bon procès*" [33, p.1054] – o tranzacție proastă este mai bună decât un proces

bun – rămâne a fi la fel de actual și relevant, având în vedere avantajele incontestabile ale tranzacției extrajudiciare ca mecanism alternativ de soluționare a litigiilor. Aceste avantaje au fost punctate esențializat în introducerea prezentului articol.

În rezultatul cercetării definiției tranzacției extrajudiciare, conchidem că atât legislația civilă a Republicii Moldova, cât și cea a statelor cu sisteme de drept de referință pentru alinierea cadrului juridic național la standardele europene, precum și doctrina dreptului civil, sunt destul de consistente în ceea ce privește noțiunea acestui contract civil. Curentul majoritar include și existența concesiilor reciproce în definiția tranzacției. Acolo unde legislația nu o face, doctrinarii o recomandă insistent.

Analiza elementelor definitorii ale tranzacției extrajudiciare, au permis identificarea celor trei piloni conceptuali în baza cărora un contract civil este plasat sub regimul tranzacției, constând în existența cumulativă a: (1) unui proces iminent sau în desfășurare; (2) intenției părților de a preveni sau înceta (total sau parțial) un asemenea proces; și (3) concesiilor reciproce.

Raportat la primul element definitoriu, concluzia principală care se impune este că dreptul litigios, care constituie obiect al contestației actuale sau viitoare, presupune, în mod obligatoriu, existența unei controverse reale sau potențiale între părți, manifestată printr-o percepție subiectivă a acestora asupra incertitudinii sau contestabilității dreptului, chiar și în absența unei proceduri judiciare formale.

Al doilea element definitoriu se reflectă în toate cele opt articole (1917-1925) ale Codului civil al Republicii Moldova, dedicate tranzacției, care au fost concepute anume în spiritul de a înceta și evita (re)apariția unui proces de judecată sau arbitral. În esență, tranzacția extrajudiciară are efect extinctiv doar asupra dreptului material la acțiune, fără a putea exclude în prealabil dreptul procedural de a sesiza instanța, excepție făcând convențiile arbitrale. Atunci când intervine într-un proces deja aflat pe rol, efectele tranzacției depind de modul în care părțile aleg să o valorifice: fie prin confirmare de către instanță, devenind astfel tranzacție judiciară, fie prin renunțarea reclamantului la acțiune.

În cele din urmă, tranzacția extrajudiciară implică existența concesiilor reciproce dintre părți, ca expresie a echilibrului și compromisului contractual. Concesiile pot avea forme variate – patrimoniale, obligaționale sau chiar interpretative – și nu este necesar să fie echivalente din punct de vedere obiectiv, fiind suficient ca acestea să fie percepute ca rezonabile și comparabile de către părți. În acest sens, autonomia de voință joacă un rol central în configurarea tranzacției, cu condiția respectării limitărilor legale privind capacitatea de dispoziție a părților și interesul public.

Referințe bibliografice:

1. Cazac O. *Noțiuni elementare ale dreptului civil. Codul civil Adnotat*. [citat: 29.09.2025]. Disponibil: https://animus.md/adnotari/intro-2/.

2. Boillot C. *La transaction et le juge*. Les Presses Universtaires de la Faculte de Droit de Clermont-Ferrand. Paris: Editeur Diffusion, 2003.
3. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107 din 06.06.2002. În Monitorul Oficial, 2002, nr. 82-86. În Monitorul Oficial, 2019, nr. 66-75 (republicat).
4. Беседин, А. *Мировое соглашение как крупная сделка и сделка в совершение которой имеется заинтересованность*. Moscova: Вестник гражданского права №2, 2008.
5. Deak Fr. *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. București: Editura Actami, 1999.
6. Safta-Romano E. *Contracte speciale. Încheiere, executare și încetare*. Iași: Editura Polirom, 1998.
7. Toader C. *Drept civil. Contracte speciale*. București: Editura All Beck, 2005.
8. Thibierge L., *Transaction*. În: Répertoire de droit civil Dalloz. Paris, Actualizat în octombrie 2022 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://www.dalloz.fr.
9. Malaurie Ph., Aynes L., Gautier P.Y. *Drept civil. Contractele speciale*, coordonator al ediției în limba română avocat Șcheaua M., traducere Dănișor D., București: Editura Wolters Kluwer, 2009.
10. Mamaiashvili T. *Independent Process of Settlement – From Conflict to Consensus*. Alternative Dispute Resolution Yearbook 2018-2019 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://adryearbook.tsu.ge/index.php/ADR/article/view/2982/3171.
11. Houben. I., van Schaick A. *Manualul dlui C. Asser pentru practica dreptului civil olandez. 7. Acorduri speciale. Partea VIII. Custodie, garanție, tranzacție, franciză, împrumut, dobândă perpetuă, jocuri de noroc și pariuri*. Deventer: Wolters Kluwer, Ediția 9, 2023.
12. Mihalache Iu. *Teoria și practica aplicării contractului de tranzacție*. În Revista Națională de Drept nr. 11, 2012.
13. Gaja A. *Valsul se dansează în doi: despre concesiile reciproce în tranzacția de împăcare.* În Revista Națională de Drept nr. 4, 2021.
14. Codice Civile della Repubblica Italiana. Testo del Regio Decreto 16.03.1942, n. 262 [citat 15.09.2025]. Disponibil: https://www.altalex.com/documents/news/2014/04/03/della-transazione.
15. Code civil des Français. Entrée en vigueur: 21.03.1804. Version en vigueur: 29.09.2025 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721.
16. Bürgerliches Gesetzbuch. Verabschiedet am 02.01.2002 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/.
17. Codul civil al României. Adoptat la 17.07.2009, în vigoare din 1.10.2011 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/175630.

18. Deak Fr., Mihai L., Popescu R. *Tratat de drept civil. Contract Speciale*. Ediția VI-a actualizată și completată, Volumul III, București: Editura Universul Juridic, 2024.
19. Dincă R. *Contracte speciale în noul Cod civil*. București: Editura Universul Juridic, 2013.
20. Boyer L. *La notion de transaction.* Toulouse: Librairie du Recueil Sirey, 1947.
21. Văduva D. *Definiția și efectul declarativ al contractului de tranzacție*. În Dreptul nr. 3, 2022.
22. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: nr. 225 din 30.05.2003. În Monitorul Oficial, 2003, nr. 285-294.
23. Trofimov I. *Tranzacția în Comentariul Codului civil*, Ediția I, Volumul II, Coordonator Eșanu N., Chișinău: Editura ARC, 2006.
24. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție: nr. 5 din 17.11.2014 „Cu privire la actele judecătorului în faza intentării procesului civil și pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare" [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=189.
25. Boroi G., Stancu M. *Drept procesual civil*, *Ediția 5-a, revizuită și adăugită*. București: Editura Hamangiu, 2020.
26. Legea cu privire la arbitraj: nr. 23 din 22.08.208. În Monitorul Oficial, 2008, nr. 88-89.
27. Legea cu privire la arbitrajul comercial internațional: nr. 24 din 22.02.2008. În Monitorul Oficial, 2008, nr. 88-89.
28. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție în cauza nr. 2ra-1407/22 din 23.11.2022 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=69527.
29. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție: nr. 24 din 12.12.2005„Cu privire la aplicarea normelor Codului de procedură civilă la judecarea pricinilor în primă instanță" [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=225.
30. Bloșenco A. *Drept Civil. Partea Specială. Note de curs*. Chișinău: Editura Cartdidact, 2003.
31. Încheierea Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție în cauza nr. 2ra-1867/21 din 26.01.2022 [citat 29.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=65286 ;
32. Cazac O. *Drept civil. Moștenirea*. Chișinău: Seria Animus, Bons Office, 2022.
33. Balzac H. *Les Illusions perdues, Bibliothèque de la Pléiade*. Paris: Éditions Gallimard, tome IV, 1936.